

"Hakaik-i îmâniyeyi ispat için îrad edilen bürhan ve delilleri tedkik ederken, şu kocaman neticeyi bu zayıf, nahif delil intaç edemez diye tenkidatta bulunma. Zira zâfiyetiyle ittiham ettiğin o delilin sağında ve solunda bulunan takviye kuvvet..." İzah?

"İ'lem Eyyühe'l-Azîz! Hakaik-i îmâniyeyi ispat için îrad edilen bürhan ve delilleri tedkik ederken, şu kocaman neticeyi bu zayıf, nahif delil intaç edemez diye tenkidatta bulunma. Zira zâfiyetiyle ittiham ettiğin o delilin sağında ve solunda bulunan takviye kuvvetleri ve kıt'aları pek çoktur."

"Evet, İslâmiyet'in sıdkına delâlet eden şahitlerden, şehîdlerden, bürhanlardan, delillerden, emarelerden her birisi, o müdâfaa meydanında arkadaşını himâye etmekle sıhhat raporunu imzalayarak sağlam olduğunu tasdik eder. O da, onun ilim ve haberine ehl-i vukuf olur. Çünkü, hakaik-i îmâniyede hedef sübuttur, nefy değildir. Sâbit olan bir şeyi gösterenlerin biri, bin gibidir. Zira sübûtta gösterenlerin gösterme tarzları birbirine uygun ve muvafık olduğundan, her birisi ötekileri tezkiye ve tasdik etmiş olur."

"Nefy cihetinde, nefyedenlerin şهادetlerinde tevafuk yoktur. Nefylerine mütehâlif esbab gösterirler. Bunun için, şهادetleri birbirinin sıhhatine delil olamaz. Çünkü tevafuk yok."(1)

İman hakikatlerinden ahrete imanı örnek alalım. Bu hakikati ispat eden çok delilleler vardır. Onuncu Söz, Yirmi Dokuzuncu Söz gibi risalelerden başka, Külliyatın çok yerlerinden bu hakikate dair harika izahlar, temsiller, tefekkür pencereleri vardır. Bunlardan bazıları ilk nazarda zayıf gibi görünse de tümü birden incelendiğinde hiçbir şüphe ve tereddüt kalmaz.

Meselâ, Nur Külliyatında geçen **"Vermek istemeseydi, istemek vermezdi."** cümlesi de ahiretin varlığına bir delildir. Cenâb-ı Hak, insana ana rahminde göz vermiş, bu âlemde de güneşi yaratmış. O âlemde kulak vermiş, bu âlemde sesler yaratmış.

Ruhumuza da bir ebediyet arzusu koymuş, demek ki onun da başka bir âlemde bir

---

cevabı olacaktır.

Akla gelebilir ki, bu delil, bu iman hakikatini ispata yeter mi? Böyle bir itiraza karşı şu gerçeğe dikkatimiz çekiliyor:

“Zira zâfiyetiyle ittiham ettiğin o delilin sağında ve solunda bulunan takviye kuvvetleri ve kıt'aları pek çoktur.”

Âhirete imanın delili sadece bu değil. Risalelerde beyan edildiği gibi, bir tek ağaçta bile **“yaprakları, çiçekleri ve meyveleri cihetiyle”** haşrin üç ayrı delili sergileniyor. Bunların hepsi geçen baharda yoktular, bu baharda yeniden yaratıldılar. Bir başka risalede, geceden sonra sabahın gelmesinin de haşre ayrı bir delil olduğuna işaret ediliyor. İşte bu gibi deliller, birinci delilin sıhhatli olduğuna bir nevi ehl-i vukuf oluyorlar.

Bir başka misâl: Sineğin uçması da Allah'ın kudretine delildir. Ancak, o sonsuz kudretin delili sadece o küçük bedene yerleştirilen güç ve kuvvet değildir. Bunu tek olarak düşünmek yerine onu takviye eden bütün kudret delillerini birlikte nazara almak gerekir. Dünyanın dönmesi de rüzgârın esmesi de o kudrete delil olduğu gibi, Güneş sisteminin akışı da semânın direksiz durması da yine o sonsuz kudretten haber verirler.

Aynı şekilde, Allahın hikmetinin de delilleri sonsuzdur. Bir dikende, yahut bizi inciten bir hadisede bu hikmeti göremeyebiliriz. Onlar da İlâhî hikmetten birer işaret taşımaktadırlar; ancak, onlarda göremediğimiz ve sezemediğimiz İlâhî hikmetin sonsuz delilleri birer **“ehl-i vukuf”** olarak, o dikenin ve o hadisenin de mutlaka hikmetli olduğunu bize bildirirler.

Keza, Allah'ın birliğinin de sonsuz delileri vardır. Bir taşta bunu net olarak göremediğimizde, onun yanı başındaki çiçeğe bakacağız. Onun güneşle, havayla, suyla, gece ve gündüzle ve daha nice eşya ve hadise ile münasebeti olduğunu ve hayatını onların da yardımıyla devam ettirdiğini düşünecek ve **“Bu çiçek kimin ise bütün bu varlıklar da Onundur.”** diyeceğiz.

“Hakaik-i îmâniyede hedef sübuttur, nefy değildir.”

Üstat hazretleri bu konuda Ramazan hilalinin görünmesini örnek verir. İki kişi hilali görseler hüküm o iki kişiye göre verilir. Binlere kişi görmedik deseler, onlar birbirlerine kuvvet vermiş olmazlar. O bin kişi bir tek kişi hükmündedir.

Bir şehre bir büyük zâtın geldiği haberi yayılsa, bir kişi dese ki o zâtı falan yerde gördüm, elini öptüm. Binler kişi de görmedim deseler, görmeyenlerin bu ittifakinin hiçbir değeri yoktur. Hüküm o gören bir kişiye göre verilir.

Meleklerin varlığını onlarla görüşen bütün peygamberler haber veriyorlar. İnanmayanlar ve meleklerin varlığını inkar edenler ise sadece **“Görmüyoruz,**

---

aklımız almıyor.” demekle yetiniyorlar, başka bir şey diyemiyorlar. İnkârlarına bir delil getiremiyorlar. Binlerce kişi melekleri inkâr etse, bir tek peygamber “**Ben onları gördüm, görüştük. Cebrail bana vahiy getirdi.**” dese, hüküm o peygamberin sözüne göre verilir. Kaldı ki bu davanın şahitleri yüz yirmi dört bin peygamberdir.

(1) bk. [Mesnevi-i Nuriye, Hubab.](#)